

Handläggare
Eriksson Michael
Gjerstad Sofia
Lindström Roger
Västibacken Tove

Datum
2015-08-12

Diarienummer
GSN-2015-1469

Gatu- och samhällsmiljönämnden

Yttrande över fördjupad översiktsplan för Södra staden

Förslag till beslut

Gatu- och samhällsmiljönämnden föreslås besluta

att godkänna yttrandet och översända det till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Syftet med den fördjupade översiktsplanen är att ta ett helhetsgrepp med vision och grundförutsättningar, om den pågående och framtida utvecklingen av de södra delarna av Uppsala tätort för att bidra till ett långsiktigt hållbart samhälle.

En fullskalig utbyggnad av Södra staden rymmer nästan 25 000 nya bostäder och 60 000 boende och yrkesverksamma.

Gatu- och samhällsmiljönämnden är positiv till att en fördjupad översiktsplan för Södra staden tas fram vilket ger möjlighet till ett helhetsgrepp över området. Nämnden är även positiv till att det skapas nya bostäder här. Med tanke på de höga värden som finns i området ställer det höga krav på planeringen och genomförandet och det är flera aspekter som nämnden saknar och flera delar som måste utredas vidare. Gatu- och samhällsmiljönämnden vill särskilt framföra att:

- Exploatering planeras av områden på Uppsalaåsen där åskärnan är i dagen och det därmed sker en direktinfiltration av dagvatten ner i åsen. Detta medför stor risk för förorening av Uppsalas dricksvattentäkt.
- Risk och konsekvensanalyser behöver tas fram för trafik, infrastruktur och miljöpåverkan på park och natur där även effekter i ett större perspektiv belyses såsom trafikeffekter (trängsel, buller etc) på omkringliggande gatunät.
- Att barnperspektivet bör tydliggöras i planen samt möjlighet till fritidsaktiviteter.
- Risken för tillskapande av sociala barriärer genom infrastruktur, i synnerhet huvudgator, bör bedömas och vid behov hanteras.

- Att den övergripande grönstrukturen behöver starkare kopplingar i tallnätverket genom Ulleråker.
- Att hela det så kallade ”Ulltunafältet” utvecklas till en stor stadsdelspark på ca 16 ha. Gatu- och samhällsmiljönämnden anser att man bör skapa denna park som möjliggör en avlastning på befintligt känslig områden inom planområdet och som ger möjlighet till rekreation och friluftsliv.

Ärendet

Kommunstyrelsen har skickat ut Fördjupad översiktsplan för Södra staden, diariern KS 2012-0452, på samråd under perioden 15 juni – 11 september, 2015. Syftet med den fördjupade översiktsplanen är att ta ett helhetsgrepp med vision och grundförutsättningar, om den pågående och framtida utvecklingen av de södra delarna av Uppsala tätort för att bidra till ett långsiktigt hållbart samhälle. En fullskalig utbyggnad av Södra staden rymmer nästan 25 000 nya bostäder och 60 000 boende och yrkesverksamma. Stora investeringar kommer att krävas i offentliga miljöer, trafikinfrastruktur samt social och teknisk infrastruktur. En fullskalig utbyggnad förutsätter bra kommunikationer med resten av staden och regionen. En järnvägsstation i Bergsbrunna med förbindelse till Södra staden är grundläggande förutsättningar. För att klara investeringsbehoven krävs investeringsvilja både från kommunen och enskilda aktörer.

Gatu- och samhällsmiljönämndens svar på förslag till fördjupad översiktsplan för Södra staden utgår utifrån nämndens ansvar att:

- Säkerställa att gatu- och vägnätet klarar förväntade volymer av den tilltänkta utbyggnaden på både kort och lång sikt
- Bidra till bästa möjliga förutsättningar för en utvecklad kollektivtrafik
- Förvalta och vidareutveckla kommunens gator, torg, parker, naturreservat, friluftsområden och friluftsbad samt att bevaka natur- och vattenvårdsfrågor som inte är övergripande.
- Bidra till balans mellan möjligheterna till bilåkande och andra färdmedel som att kunna cykla och gå på ett tryggt och säkert sätt.
- Bidra till attraktiv och klimatvänlig livsmiljö i dialog med medborgarna.

Gatu- och samhällsmiljönämnden är positiv till att en fördjupad översiktsplan för Södra staden tas fram vilket ger möjlighet till ett helhetsgrepp över området. Nämnden är även positiv till att det skapas nya bostäder här. Med tanke på de höga värden som finns i området ställer det höga krav på planeringen och genomförandet och det är flera aspekter som nämnden saknar och flera delar som måste utredas vidare.

Länk till samrådshandling

<https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/publikationer/dialoger/tyck-till-om-fordjupad-oversiktsplan-for-sodra-staden/>

Stadsbyggnadsförvaltningen

Michael Eriksson
Avdelningschef

Handläggare
Eriksson Michael
Gjerstad Sofia
Lindström Roger

Datum
2015-08-11

Diarienummer
GSN-2015-1469

FÖRSLAG
Kommunstyrelsen

Yttrande över fördjupad översiktsplan för Södra staden

Sammanfattning

Gatu- och samhällsmiljönämnden är positiv till att en fördjupad översiktsplan för Södra staden tas fram vilket ger möjlighet till ett helhetsgrepp över området. Nämnden är även positiv till att det skapas nya bostäder här. Med tanke på de höga värden som finns i området ställer det höga krav på planeringen och genomförandet och det är flera aspekter som nämnden saknar och flera delar som måste utredas vidare. Gatu- och samhällsmiljönämnden vill särskilt framföra att:

- Exploatering planeras av områden på Uppsalaåsen där åskärnan är i dagen och det därmed sker en direktinfiltration av dagvatten ner i åsen. Detta medför stor risk för förorening av Uppsalas dricksvattentäkt.
- Risk och konsekvensanalyser behöver tas fram för trafik, infrastruktur och miljöpåverkan på park och natur där även effekter i ett större perspektiv belyses såsom trafikeffekter (trängsel, buller etc) på omkringliggande gatunät.
- Att barnperspektivet bör tydliggöras i planen samt möjlighet till fritidsaktiviteter.
- Risken för tillskapande av sociala barriärer genom infrastruktur, i synnerhet huvudgator, bör bedömas och vid behov hanteras.
- Att den övergripande grönstrukturen behöver starkare kopplingar i tallnätverket genom Ulleråker. Att hela det så kallade "Ultunafältet" utvecklas till en stor stadsdelspark på ca 16 ha. Gatu- och samhällsmiljönämnden anser att man bör skapa denna park som möjliggör en avlastning på befintligt känslig områden inom planområdet och som ger möjlighet till rekreation och friluftsliv.

Ärendet

Gatu- och samhällsmiljönämnden tillstyrker förslaget till fördjupad översiktsplan som underlag till fortsatt planering under förutsättning att nämndens synpunkter i enlighet med detta yttrande beaktas.

Gatu- och samhällsmiljönämndens svar på förslag till fördjupad översiktsplan för Södra staden utgår utifrån nämndens ansvar att:

- Säkerställa att gatu- och vägnätet klarar förväntade volymer av den tilltänkta utbyggnaden på både kort och lång sikt
- Bidra till bästa möjliga förutsättningar för en utvecklad kollektivtrafik
- Förvalta och vidareutveckla kommunens gator, torg, parker, naturreservat, friluftsområden och friluftsbad samt att bevaka natur- och vattenvårdsfrågor som inte är övergripande.
- Bidra till balans mellan möjligheterna till bilåkande och andra färdstätt som att kunna cykla och gå på ett tryggt och säkert sätt.
- Bidra till attraktiv och klimatvänlig livsmiljö i dialog med medborgarna.

Gatu- och samhällsmiljönämnden är positiv till att en fördjupad översiktsplan för Södra staden tas fram vilket ger möjlighet till ett helhetsgrepp över området. Nämnden är även positiv till att det skapas nya bostäder här. Med tanke på de höga värden som finns i området ställer det höga krav på planeringen och genomförandet och det är flera aspekter som nämnden saknar och flera delar som måste utredas vidare.

Nämnden har följande synpunkter och frågor och har valt att dela upp dem på nedanstående rubriker.

Visionen för Södra staden

Gatu- och samhällsmiljönämnden saknar att bevarandet av de höga kultur- och naturvärdena inte finns med i visionen. I planprogrammet poängteras bevarandet och tillvaratagandet av de unika natur- och kulturvärdena och det borde kunna inrymmas i visionens ”värdesätt det unika”.

Samhällsmiljö/social hållbarhet

Barnperspektivet, och barnkonsekvensanalyser, syns inte i planprogrammet i tillräckligt hög grad. Vi planerar för morgondagens medborgare och de barn och unga som ska växa upp och ha möjlighet till en rik tillvaro där de kan utvecklas och växa där deras möjlighet att röra sig fritt är central.

Hur ska de strategiska inriktningarna ”Säkerställa social infrastruktur, Möjliggöra privata och statliga initiativ” omhändertas i det fortsatta arbetet? Det behövs ett systematiskt fortsatt arbete med dessa frågor så att det inte tappas bort i den framtida hanteringen.

Fritidsbegreppet används inte. Exempelvis finns behov av fler badhus som det redan idag är dålig tillgång till. Om vi ska bygga ut så som föreslås behövs det fler sådana möjligheter för att inte få långsiktiga negativa effekter på barns möjligheter till simkunnighet.

I förslaget till riktlinjer för social infrastruktur är det en tumregel att det bör finnas minst 1 ha naturmark som är lämplig för vistelse, naturlek och naturpedagogik inom 100 meter från

förskola. Gatu- och samhällsmiljönämnden utgår ifrån att detta hanteras i det kommande arbetet.

Mobilitet, trafik och gata

Gatu- och samhällsmiljönämnden ser fram emot en fördjupad och en genomarbetad konsekvensanalys på rörelsemönster, möjlighet till hållbar mobilitet, bullerproblematik, trafiksystemets kapacitet samt behov av utveckling. Det är svårt att i detta läge ge ett relevant samrådsyttrande då så många frågor är oklara och outredda.

En tilltänkt fyrfältig Dag Hammarskjölds väg riskerar att bli en barriär för människor att ta sig över, både mentalt och fysiskt. Den minskar barns möjligheter att röra sig på egen hand i närområdet och att ta sig till och från skolan och andra aktiviteter. Det riskerar även att bli ett trafiksäkerhetsproblem. Den fysiska strukturen riskerar att få sociala effekter som nämnden anser inte har hanterats i planförslaget.

Det konstateras i planen att trafiken kommer att öka men det har inte gjorts en sammanhållen konsekvensbeskrivning av hela Södra staden för hur det påverkar Dag Hammarskjölds väg. Nämnden anser att i och med att detaljplaner inom Ulleråker redan påbörjats så är av stor vikt att detta snarast utreds tydligare.

Gatu- och samhällsmiljönämnden ställer sig frågande till genomförbarheten av ett spårstråk/kollektivstråk genom Ruddammsdalen då detta verkar vara en miljö där det är tekniskt svårt att få till kollektivtrafik. Dalen är en smal, brant och viktigt lågvattenstråk mellan bebyggelse och den ur grundvattensynpunkt värdefulla Kronåsen. Dagvatten går i öppet dike. Dalen leder redan idag stora dagvattenmängder ned mot Fyrisån, via den erosionskänsliga Geijersdalen. Återkommande översvämningar drabbar redan i dagsläget området längs dagvattenstråket vilket också har kulturhistoriska värden (Brunnpaviljongen med omgivande park).

Gatu- och samhällsmiljönämnden ser positivt på att trafikförbindelsen över Fyrisån nu bara föreslås som kollektivtrafikstråk.

Det är viktigt att i utformningen av gång – och cykelvägnätet anpassas så att naturnära kopplingar anpassas till omgivningen och att snabbare och breda cykelvägar följer vägtrafikens huvudstråk.

Naturvårds- och friluftsliv

Gatu- och samhällsmiljönämnden utgår ifrån att ”koppla ihop” (s.13) inte bara handlar om att **koppla ihop kvaliteter för människor utan också om att värna och stärka de ekologiska sambanden i området.**

Nämnden instämmer med att ”tre stråk” ger större möjligheter att bevara mer av den värdefulla Kronparken jämfört med ”två stråk”.

Den övergripande grönstrukturen (s. 21) är i huvudsak planerad med stor hänsyn till befintlig natur och friluftsvärden. Nämnden ser positivt på att Polacksbacken, Kronparkens NO-, NV- och delar av SV-kvadrant samt ett sammanhängande och brett stråk längs Gula stigen ingår, i enlighet med ÖP 2010 och Parkplanen.

Det är också viktigt och positivt med breda kopplingar till Stadsskogen och Åsen/Årummet. Delar av den SV Kronparkskvadranten avses tas i anspråk för bebyggelse vilket innebär en stor ytmässig förlust av skogsbiotop med högsta naturvärde. Kanteffekter, i form av skuggande bebyggelse, vägbreddningar osv kommer också att leda till att alla delar av Kronparkens värdekärnor som bevaras i slutändan riskerar att bli mindre än vad som framgår av kartan. Stora delar av de livsmiljöerna i det ekologiskt betydelsefulla ”tallnätverket”, även utanför Ulleråker, riskerar därmed att försvinna. Utöver bevarande av levande gamla tallar måste det också finnas utrymme i tallnätverket för att säkerställa långsiktig kontinuitet av tallföryngring och död ved, i tillräcklig omfattning.

Den övergripande grönstrukturen saknar tillräckliga kopplingar i tallnätverket genom Ulleråker. En smal grön korridor anges mellan Ultunaåsen och NO Kronparken. Denna är sannolikt otillräcklig från spridningssynpunkt och bör kompletteras med något bredare grönstråk genom Ulleråkers tallmiljöer som når fram till kronparkens SV- kvadrant, förslagsvis i sydbrynet. Det breda grönstråket som ska sammanbinda Kronparken med Ultunaåsen är nu istället föreslaget på den öppna åkermarken och gör ingen nytta för tallsambandet, åtminstone inte på flera hundra år och då förutsatt att man planterar tall här. Detta sägs mot bakgrund av att tallsamband av större någon ekologisk betydelse inte förutsätts kunna upprätthållas genom de delar av Ulleråker som avses exploateras kraftigt. Utöver tallsamband finns även ädellövsamband att ta hänsyn till. Det samband av ädellövmiljöer som finns mellan Årummet och Hammarby, via Lindparken, bör också beaktas och stärkas i den fortsatta planeringen.

Större offentliga rum (s. 22-33):

Gatu- och samhällsmiljönämnden anser att området nedanför Vingmuttern är ett viktigt område med stor potential för rekreation i kombination med dagvattenhantering. Det finns även en Linnestigspunkt inom området (gamla brofästet). Strandzonen bör hanteras med stor hänsyn till områdets natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden. Årummet ligger här i exponerat läge mot Fyrisåns dalgång, det nominerade ev. framtida världsarvet och planerade naturreservatet Årike Fyris och alldeles inpå besöksmålet Kungsängen på motsatta sidan om ån.

Denna del av åsen bör kallas vid sitt rätta namn: Ultunaåsen. Texten bör kompletteras med att åsen, på SLUs fastighet, utgör utpekat statligt skyddsvärt skogsobjekt.

Dagvattendammen på Polacksbacken bör anläggas så att den ger både ekologiska och rekreativa kvaliteter. Man bör också arbeta med anläggning och skötsel av soliga och vindskyddade sandmiljöer inom området, för att kompensera för förlust av sådana miljöer på Rosendalsfältet.

Gatu- och samhällsmiljönämnden ser positivt på ett brett parkstråk i kombination med dagvattenhantering där anläggningarna ges såväl rekreativa som ekologiska kvaliteter. I all planering och utbyggnad som berör området och hela stråket Bäcklösadiket bör utöver fokus på fåglar och insekter även livsmiljöer och säkra rörelsemöjligheter för groddjur beaktas. Det bör betänkas att ev. ytor för sport/idrott i parkrummet kräver plana ytor, vilket kan vara svårt att få in i kombination med dagvattendammar.

Det bör tilläggas att besöksstrycket på området kommer att öka kraftigt när omgivningarna bebyggs och friluftslivet behöver därför kanaliseras på ett varsamt sätt för att undvika skada på bevarandevärdena.

Gatu- och samhällsmiljönämnden anser att Kronparkens värde som livsmiljö och spridningssamband för gammal tall inte nog kan betonas. Utöver föryngring behöver långsiktig kontinuitet av död ved säkerställas, eftersom många rödlistade arter är knutna till den döda veden. Eftersom Kronparken delas av vägar som dessutom planera att breddas i framtiden är det såsom framhålls mycket viktigt att aktivt arbeta för att överbrygga barriärer, minska buller och minska risken för fragmentering av tallmiljöerna.

Gatu- och samhällsmiljönämnden anser att det offentliga rummet skulle behöva omfatta en större del av skogsbrynet mot Ulleråker tillsammans med en spridningslänk från SV Kronparken för att säkerställa ett tillräckligt spridningssamband av tall mellan Kronparken och Ultunaåsen. Ett arboretum kanske kan ge möjligheter att förstärka tallnätverket med föryngring, om det nu blir något tallsamband kvar väster om Dag Hammarskölds väg. Detta får inte ske på bekostnad av att gamla bryntallar, där sådana blir kvar, skuggas ut.

Området mot ån har potential för restaurering och utveckling av större våtmarker som kan rena och fördröja dagvatten samtidigt som de förstärker ekologiska och rekreativa kvaliteter i Årike Fyris, inte minst för häckande och rastande fågel.

Utvecklingsområden (s39-40):

Gatu- och samhällsmiljönämnden vill trycka på att det inom utvecklingsområdena finns flera ekologiska landskapssamband, utöver tall, att beakta och förstärka i vidare utbyggnads- och förtätningsplanering. För närmare information om dessa se särskild utredning framtagen 2015.

Om konsekvenser och Hållbarhetsbedömning

Av de i planen sammanfattade konsekvenserna framgår risk för stora negativa konsekvenser för naturvärden och ekologiska samband. Bland konsekvenserna för landskapsbilden bör tilläggas den storskaliga påverkan som ges på Åriket och det öppna slättlandskapet öster därom, främst från hög bebyggelse i Ulleråker. Det framgår också att det är risk för svårigheter att uppnå många miljömål, bland annat avseende grundvatten, skog och biologisk mångfald.

Underlag och bilagor

Bland underlagen saknas bland annat Upplandsstiftelsens inventering av Ulleråker. Bilaga 1 visar en karta över "kärnvärden". Nämnden saknar en koppling till begreppet och resonemang

om dessa ”kärnvärden” i planhandlingen. Bilagorna bör kompletteras med en kartöversikt över ekologiska landskapssamband.

Hållbarhetsbedömningen

Av hållbarhetsbedömningen framgår att när det gäller konsekvenser för rekreation möts negativa konsekvenser i form av att vissa områden bebyggs av positiva konsekvenser i form av planerad utveckling av områdets rekreativa kvaliteter och tillgänglighet. De positiva konsekvenserna för rekreation bedöms överväga de negativa. Gatu- och samhällsmiljönämnden delar denna uppfattning, förutsatt att tillräckliga resurser också kommer att skapas för att utveckla dessa kvaliteter.

Av hållbarhetsbedömningen framgår också att utbyggnad enligt förslaget ger risk för stora negativa konsekvenser vad avser naturvärden och natursamband. Detta trots att den övergripande strukturen ändå i stora delar tagit stor hänsyn till dessa värden. I bedömningen sägs också att sådana konsekvenser kan mildras genom medveten planering, tydliga riktlinjer och åtgärdsförslag vad avser utveckling och skötsel av gröna stråk och naturområden. Att utbyggnad i Ulleråker anges som ett nollalternativ är märkligt, med hänsyn till att ingen plan för Ulleråker är ”nära antagande”. Det medför att konsekvenserna mellan nollalternativet och alternativ tre stråk bedöms som lika stora på naturvärden och natursamband. Gatu- och samhällsmiljönämnden anser därför att en hållbarhetsbedömning med ett nollalternativ för Ulleråker därmed bör göras i programmet för Ulleråker.

Miljömålsuppfyllelsen för utbyggnaden är låg vilket inte är förvånande med hänsyn till att detta är just miljömål och inte mål som strävar mot social och ekonomisk hållbarhet. Målsuppfyllelsen för sociala och ekonomiska mål anges som goda. När det gäller de projektspecifika målen är det enbart ”Värdesätt det unika” som riskerar att inte uppnås enligt bedömningen. Det är inte heller konstigt eftersom det är just unika värden (kärnvärden – natur och kultur) som riskerar att gå förlorade när mark tas i anspråk. Risk för påverkan på olika delar av den trebenta hållbarheten (ekonomisk, social och ekologisk) illustreras tydligt i värderosorna. Dessa illustrerar också att utbyggnaden innebär en tydlig prioritering där ekonomiska och sociala mål prioriteras före ”kärnvärden” och miljömål.

Förslag till riktlinjer eller åtgärder för det fortsatta arbetet med utvecklingen i Södra staden har också tagits fram under konsekvensbedömningen. Av dessa framgår bland annat att samtliga ”högsta naturvärde” bör sparas i sin helhet, att exploatering av ”högst naturvärde” bör kompenseras i närområdet med likvärdiga naturvärden, att områden med artskyddade arter bör sparas, att områden med rödlistade arter bör bevaras i en sådan utsträckning att arterna inte äventyras samt att gamla, inklusive döda eller döende, tallar och ädellövträd bör sparas så långt möjligt. Nämnden förutsätter att denna ambition tillämpas i största möjliga utsträckning även i Ulleråker.

Gatu- och samhällsmiljönämnden föreslår att hela det sk ”Ultunafältet” utvecklas till en stor staddelspark på ca 16 ha. Här har Uppsala den stora chansen att tillsammans med SLU utveckla ett område för hela Södra staden. Här kan en fantastisk park växa fram med goda grundstrukturer i alla väderstreck. Parken kan inrymma bollplaner i väster, motions slinga 2,5 km (året runt), lek- och aktivitetsytor, vackra parkrum och fantastiska kopplingar mot bl.a.

Ultunaåsen, genetiska trädgården i Bäcklösa, Kronparken och ner via Vindbron över till Kungsängen. Området ger möjlighet att bygga starka parkstrukturer som tål det tryck som den kommande befolkningsökningen för med sig med upptill 60 000 nya invånare i Södra staden varav 15 000 boende i Ulleråker. Att ta tillvara barnens behov blir centralt i ett generöst parklandskap och ger kompensation till små kvartersrum i den täta stadsdelen Ulleråker. De sparade känsliga parkmiljöerna som t.ex. kyrkogården får här avlastning med denna stadsdelspark.

Området ger möjlighet att utveckla trädgårdsturism med nya besöksmål kopplat till SLU:s kunskapspark, arboretum och Bäcklösa genetiska trädgård.

Även då det gäller hantering av dagvatten för avledning till Fyrisån finns tankar i planen om att vidta åtgärder som kan bidra till att miljö kvalitetsnormerna för ån uppnås. En aspekt som nämnden saknar i underlaget är det faktum att Fyrisån avleds till Ekoln och Mälaren vilken fungerar som dricksvattentäckt åt Stockholm. Detta ställer än högre krav på rening av det dagvatten som avleds till Fyrisån.

Genomförande och investeringsbehov rörande infrastruktur, natur och park

Gatu- och samhällsmiljönämnden vill redan i detta tidiga skede lyfta finansieringsfrågan då det i planprogrammets grundförutsättningar ingår stora investeringar i både infrastruktur, natur och parkutveckling och därefter ökade driftkostnader inom nämndens ansvarsområde.

Stora förstärkningar av investerings- och driftbudget för utveckling och skötsel av friluftsmark kommer att behövas. Åtgärder för att säkerställa och förstärka den ekologiska infrastrukturen kommer också att innebära inventerings- men i synnerhet stora behov av ökade driftmedel för naturvårdande skötsel. Omfattande åtgärder behöver göras för att i viss mån kompensera för de förluster som utbyggnad enligt förslaget kommer att innebära för den biologiska mångfalden. En övergripande plan för utveckling och skötsel av de offentliga naturmiljöerna, med såväl ekologiskt som rekreativt fokus behöver tas fram inför den fortsatta planeringen inom FÖP-området. Detta framgår inte av planens genomförandedel.

Gatu- och samhällsmiljönämnden anser det viktigt att tänka byggskede redan nu och hur det ska gå att bo, verka och leva gott i södra staden under genomförandet. Rörligheten, säkerheten och livskvaliten för de som redan bor i södra staden ska inte behöva tummas på.

Gatu- och samhällsmiljönämnden

Ordförande

Sekreterare